

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér intermediální tvorby III / škola Tomáše Vaňka

DIPLOMOVÁ PRÁCE

GROWLING JAKO FORMA JAZYKA
GROWLING AS A FORM OF LANGUAGE

Vypracoval: Ondřej Doskočil
Vedoucí diplomové práce: MgA. Tomáš Vaněk
Oponent diplomové práce: Boris Ondreička

Akademický rok 2018/2019

Ze strachu ze selhání, neúspěchu, zklamání a zrady. Ze strachu z budoucnosti, strachu z utopistických vizí a strachu zotročení mysli korporátní rétorikou se ocitáme slabí a zranitelní nejen před ostatními, ale především sami před sebou. Narůstající hmota prosperity pohlcuje všechen volný čas, a přestože jsme milováni, nenacházíme naplnění lásky.

Ti, kteří se považují za osamocené vlky, často propadnou marnému boji a běsnění, zatímco ti, kteří hledají spojení se skupinou, se pro jiné stanou chuligány nebo extremisty.¹

Z nadbytku vědění a nedostatku života vzniká nerovnováha, která v nás jako »nepokoj« udržuje vnitřní pohyb, a člověk, který pro přemíru vědění vypadl z řádu přírody, si musí vytvořit umělý svět, v němž by mohl žít.²

Mnoho těchto důvodů nás stále přivádí k subkulturnímu stylu života. Pocit sounáležitosti nás přesto stále nedokáže naplnit a touha po hlubším sdílení nás vede dál. K životu ve skupině.

V rámci diplomové práce přicházím do styku se skupinou lidí, kteří se etablojí z řad blackmetalové subkultury. Dříve tito lidé prošli mnoha jinými subkulturními hnutími a byli součástí mnoha skupin, než našli tu, ve které se teď setkávají. Jsou zklamáni, zraněni, ale ponaučení. Překračují světy, aby se vrátili tam, odkud byli vyhnáni, a vytváří mnohem víc než to, co lze považovat za skupinu.

Black metal jako forma jazyka

Stavu těla a mysli při poslechu black metalu se ve svém díle *Transcendental Black Metal* (2010)³ věnoval Hunter Hunt-Hendrix, člen americké kapely Liturgy. Nebyl zdaleka první, kdo se pokusil definovat black metal. On ale jako jediný přirovnal black metal ke špičce ledovce, na jejímž základě se protíná nový vztah mezi uměním, politikou, etikou a náboženstvím. Black metalovou hudbu ve svém manifestu popisuje jako transcendentální zážitek a současně také black metalovou subkulturu jako kulturu vlastní. Avšak jeho tvrzení a samotný manifest narážejí na vlnu nesouhlasu i opovržení. Kapela Liturgy pochází z Brooklynského intelektuálního prostředí, které je jaksí vzdálené prostředí, ve kterém má black metal své kořeny. Hunt-Hendrixově manifestu,

¹ Ingo Niermann, The Army of Love, Dostupné z: <http://bb9.berlinbiennale.de/the-army-of-love-2/>

² Jan Assmann, Tvar č. 10/2015 s. 9

³ Hunter Hunt-Hendrix, Transcendental Black Metal (2010), Dostupné z: <https://pitchfork.com/features/article/9608-the-liturgy-manifesto/>

který vyšel v roce 2010, předchází velice nešťastné období vývoje black metalu, které mimo jiné, dalo základ jeho nacionálně socialistické odnoži.

Přesné datové zařazení vzniku black metalu neexistuje, ale pro svůj vývoj z metalu je často řazen na přelom 70. a 80. let 20. století. V prvopočátku je spojen s opěvováním Satana, satanismu, magie a okultismu. Za krátký čas se ale mnoho blackmetalových kapel odklonilo od primitivního poselství a začaly se vyjadřovat spíše ve směru naturalismu a extrémního individualismu, boje za sebe proti všem, misantropie a z ní i pocházející touha po konci společnosti a návratu k přírodě. Značný počet kapel se však, i přes upuštění od otevřeného hlásání se k satanismu, dále hlásilo k adoraci nenávisti, smrti a dalších podob zla. Některé z nich byly fascinovány válkou. Současně také byly všechny svým postojem silně protikřesťanské.⁴ Většina těchto postojů pak vedla k legitimizaci rasismu, homofobie a adoraci nacismu v black metalové subkultuře. Na konci 80. let a v první polovině 90. let atmosféra vyeskalovala - zejména pak ve skandinávských zemích. Black metalisté začínají upevňovat své pozice na scéně skrze vytváření skupin. Ty pak obviňují jedna druhou z pozérství a nedostatečného naplňování blackmetalových ideí. Dochází k vypalování kostelů a prvním homofobním a později k i rasisticky motivovaným vraždám ve jménu nadřazenosti této subkultury. Z tohoto období vzejdou dvě hudebně významné, ale lidsky nešťastné osobnosti, které se zapíší do historie black metalové subkultury.

První z nich je *Euronymus* (vlastním jménem Oystein Aarseth), kytarista kapely Mayhem a zakladatel hudebního vydavatelství s názvem *Dead Silence records*. Euronymova osoba je esencí všech výše zmíněných tendencí a iniciuje radikalizaci blackmetalové subkultury. Jeho aura a aktivita na blackmetalové scéně, doslova vyprodukují druhou osobnost. Tou je black metalista Kristian Vikernes alias Varg (Vlk), stojící za dodnes vlivným blackmetalovým projektem Burzum (Tma).⁵ Spolupráce těchto dvou hudebníků posunula hranice blackmetalové hudby, ale i radikalizaci subkultury. Šířením zvrácených blackmetalových idejí oba hudebníci přispívali k narůstající vlně nenávisti. Spirála násilí a s ní spojená popularizace black metalové hudby vede Varga v roce 1994 k zavraždění Euronyma. Vraždu obhájí obviněním Euronyma z pozérství a komercializace black metalu. Varg je odsouzen na 23 let a ve vězení se ještě více radikalizuje a začne se otevřeně hlásit k neonacismu. Dodnes jako uznávaný hudebník a demagog inspiruje tisíce neonacistů po celém světě.

Právě v těchto odkazech se black metal stává zranitelný a náchylný k zneužití neonacistickou scénou. V uctívání kultu smrti a lidské nadřazenosti mají tyto dvě skupiny k sobě blízko. Nečitelnost hrdelního zpěvu a typický hudební font tento problém ještě více prohlubuje. Antifašistický blackmetalový proud nedokáže potlačovat neonacistickou ideologii prostupující black metalem a vede mediální boj proti fašistické okupaci žánru. Antifašistický black metal má kořeny v 90. letech, v HC a

⁴ Nesvatá rasová válka aneb blackmetaloví nacisté. *Antifa.cz* [online]. 2008 [cit. 2019-05-30]. Dostupné z: <http://www.antifa.cz/content/nesvata-rasova-valka-aneb-blackmetalovi-naciste>

⁵ Proč pohan zuří: Pohled do blackmetalové pustiny. *Advojka.cz* [online]. 2014 [cit. 2019-05-30]. Dostupné z: https://www.advojka.cz/archiv/2014/20/proc-pohan-zuri?fbclid=IwAR3KZ1f6Paps8VMol5N1QC4G_v1n8Z3ol-l-j7SPuKDWU8cJY7l0athoWeV8

punku, který ovlivňoval metalovou a potažmo black metalovou scénu. Sociálně kritické a politicky angažované texty kapel byly trnem v oku radikálním black metalistům. Právě ti proti jednomu takovému koncertu kapel, kdy zpěvák jedné z nich vystupuje v tričku s heslem „*Fuck Racism*“, spáchají ve Stockholmu v roce 1991 bombový útok.

V každém případě black metalová hudba a subkultura se vyvíjela dál. Liturgy jsou příkladem jedné z mnoha frakcí jejího vývoje a Hunt-Hendrixův *Transcendental Black Metal* manifest shazuje okovy minulosti a dává tomuto žánru nový vyjadřovací prostor a umožňuje tak příchod nové generace, která manifest akceptuje, i když mnohdy s výhradami. Nová generace black metalu se snaží potlačit individualismus a kult osobnosti. Hrdelní zpěv obohacuje o niternější projev a zároveň klade důraz na význam textu. Vyzývá k sebereflexi a boji za samotnou existenci lidstva v rozkvětu kapitalismu a rozkladu klimatu. Lze říci, že se jedná o generaci, která využívá sílu black metalu k přeměně světa.

Jinými slovy, tato generace ztělesňuje pozvolný převrat v black metalové subkultuře, který je možné považovat za jednu z dalších forem boje socialismu proti společenským nerovnostem. Pokud je to skutečně tak, můžeme mluvit o nových strukturách stojících na křehkých vztazích a důvěře. Ochota jedné osoby spoléhat se na druhou zde hraje zásadní roli. Posluchač nemá úplnou kontrolu nad interpretem a může se pouze spoléhat na čest a spolehlivost autora či společnosti ho obklopující. Na druhou stranu je v black metalu právě ona spolehlivost odvozována od vnímání hudby jakožto schopnosti a věrohodnosti jejích tvůrců. Důvěra se vždy vztahuje k budoucnosti, a musí se tedy opírat o věci, které nelze bezpečně vědět; vždy je tedy spojena s nejistotou a rizikem. Nejistotu a riziko v tomto případě ztělesňuje neonacistická scéna a neochota některých black metalistů se jí postavit. Důvěra v pojetí black metalu by se dala rozložit do tří atributů.

Prvním je zpěv, který se nazývá growling. Ten slouží především jako niterný projev vyjádření. Výška tónů je velmi hluboká a barva hlasu je hrubá a chraplavá. Ku podivu nejtěžší na této technice není intonace, ale artikulace jednotlivých slov tak, aby jim bylo rozumět, což může být pro posluchače nezvyklé a často také nesrozumitelné. Druhým zmiňovaným atributem je písmo. Nejvíce charakteristické je ornamentálně roztřepené původní písmo Christopa Szpajdela, nazývaného také „*Lord of the Logos*“, které vytváří loga stovkám kapel všech metalových subžánrů a které blackmetalové estetice doslova dodalo vlastní punc. Charakteristicky rozvětvený, paprskovitý design, jenž programově znemožňuje čitelnost, souzní se základem black metalového zvuku.⁶ Třetím a zároveň posledním atributem je komunita. Lze ji charakterizovat společnými zájmy nebo obecně také společným kulturním zázemím. Je to komunita postavena na důvěře a rovnosti sdílející vědění specifickou cestou.

⁶ Proč pohan zuří: Pohled do blackmetalové pustiny. *Advojka.cz* [online]. 2014 [cit. 2019-05-30]. Dostupné z: https://www.advojka.cz/archiv/2014/20/proc-pohan-zuri?fbclid=IwAR3KZ1f6Paps8VMol5N1QC4G_v1n8Z3ol-l-j7SPuKDWU8cJY7l0athoWeV8

Manifest

Při vzniku diplomové práce jsem pociťoval, že onu transformaci black metalu je třeba zaznamenat jinou formou než reflexí sociálních a politických změn ve strukturách jedné z mnoha subkultur. Spojil jsem se s členy blackmetalové komunity abychom společně navázali na popisovaný *Transcendental Black Metal manifest* a vytvořili jeho novou a radikálnější podobu, která zároveň bude zohledňovat společenské změny, které se udály od vzniku prvního manifestu a v neposlední řadě bude reflektovat i změnu samotné blackmetalové subkultury. Nosnými body se zde staly dvě ideje. První je rovnost a kolektivita a druhou je dosažení té první skrze řešení klimatické krize. Sdílení obav z klimatické krize a hledání jejího řešení, může být prostředkem k nastolení společenské rovnosti.

V rámci zachování idejí ale i důvěry zde nemohu uvádět spoluautory manifestu. Autorství zde nehraje žádnou roli. Manifest nevychází z black metalové subkultury, ale z komunity, která black metal používá jako prostředek sdělení. Je tedy prezentován growlingem. Pro jeho přiblížení zde uvedu jeho částečný překlad.

Potlačujeme individualitu a kult osobnosti.

Veškerý individualismus.

Naše historie je postavena na kultech jednotlivců.

Kultury a dlouhověkost jsou směšné iluze.

Netvoříme, abychom byly výjimeční.

Víme, že naše tvorba je pomíjivá.

Není tedy pro nás důležité dávat svoji tvář myšlence.

Nemusíme si na nic hrát.

Koloběh živoucích a umírajících končí s hranicemi světa.

Přijímáme negativní stránky světa a lidské skutečnosti.

Země a příroda si zasluhují druhou šanci.

Od vykořisťování přírodních zdrojů.

Od lidských dopadů, které se snaží být smysluplné.

Entropie dohání činy porobování světa a jeho bytostí.

Bez přítomnosti člověka.

Za hranicemi živé formy se opravdový svět nemění.

Pro šíření manifestu jsem pak společně s jedním z interpretů blackmetalové kapely, Šimonem (s jeho souhlasem uvádím křestní jméno), vytvořili virální video. Šimon prostřednictvím mobilního telefonu natočil video, ve kterém prochází British Museem, growlingen odříkává jednotlivé body manifestu a na základě volných asocií přejíždí kamerou mobilního telefonu po exponátech. Video jsem sestříhal, doplnil o svá

krátká asociační videa a přeložil manifest z growlingu do titulků. Video je záměrně natočeno vertikálně aby se dalo virálně šířit.

Virální videa se šíří prostřednictvím internetu jako virus. Jestliže ve videu není žádná osoba explicitně zobrazena, dohledat zdroj videa je prakticky nemožné. Autor zůstává neznámý, ale poselství se šíří. Tím se zachovala podstata manifestu. Zároveň se manifest a virální video staly zásadním inspiračním zdrojem pro pokračování výsledné podoby mé diplomové práce.

Growling jako forma jazyka

Během psaní manifestu a práce s videi se mi generovaly další cesty, jak s tématem pracovat dál. Přirozenou podmínkou pro mě bylo udržet principy blackmetalové společnosti a jejího manifestu. Má spolupráce s členy blackmetalové komunity však byla bohužel vytěžena. Veškeré pokusy končili přivlastňováním kolektivní práce nebo exploatací blackmetalové komunity. Přesto jsem se nehodlal vzdát této mé inspirační potravy a rozhodl se v ní pokračovat.

Pro diplomovou práci jsem vytvořil několik videí reflektující fiktivní skupinu. Tato mnou smyšlená skupina aropriovala symboly a manifest blackmetalové komunity a z jejího písma a zpěvu vytvořila univerzální jazyk. Skupina by měla sloužit jako demonstrace naplnění principů manifestu, kterých dosáhla growlingem jako formou jazyka. Pro prezentaci videí jsem zvolil instalaci doplněnou objekty a textem manifestu. Objekty vycházející z materiálů nasbíraných během práce na manifestu a jsou jeho vizuální podobou.

Skupina není hnutím ani politickou skupinou. Svých cílů nedosahuje politickými prostředky. Není nijak strukturovaná a zároveň ani nestrukturovaná. Necítí se být elitou, ba naopak. Osobní vlastnictví, výjimečnost nebo talent skupina nepotlačuje. Základním pilířem je důvěra, jejíž důležitost jsem se snažil popsat výše. Členové si vzájemně důvěřují a věří, že své znalosti a um nepovyšují nad ostatní. Dorozumívacím prostředkem je všem vlastní jazyk, jehož původ není důležitý. Skupina ví jen to, že tímto jazykem byl šířen manifest blackmetalové komunity. Manifest je vlastně jedinou věcí, již z historie uznává. Vše ostatní z historie je pouze směšnou iluzí. Cílem se pro nás stalo ovládnutí tohoto nového jazyka a věčné odpoutání se od toho původního. Starý jazyk, ten kterým se běžně dorozumíváme, se totiž zpronevěřil a upsal se sloužit budování individualismu a elit. Proto pro nás představuje především destrukci světa. Abychom těchto požadavků dostáli, stalo se náplní schůzek skupiny učení se novému jazyku. Učení a diskuze nad podstatou jazyka se volně prolínají, aniž by vznikala jasná stanoviska, cílem se pro nás stalo především sdílení a tolik důležitá důvěra. Právě důvěře, ochotě jedné osoby spoléhat na druhou, předcházela strach.

Ze strachu ze selhání, neúspěchu, zklamání a zrady. Ze strachu z budoucnosti, strachu z utopistických vizí a strachu z otročení mysli korporátní rétorikou se ocitáme slabí a zranitelní nejen před ostatními, ale především sami před sebou. Narůstající

hmota prosperity pohlcuje všechnen volný čas, a přestože jsme milováni, nenacházíme naplnění lásky.

Všechen tento strach je určující pro současnou společnost a je strachem mým a mých přátel, který nás může vést k rezignaci nebo lhostejnosti. Mě přivedli k blackmetalové komunitě a ta mě inspirovala k iniciování skupiny. Její nový jazyk může být alternativou k dosažení rovnosti a ekologické rovnováhy. Odhodlání naučit se ho je stejným odhodláním jako náš boj za lidskou svobodu.

Na závěr bych chtěl poděkovat všem, kteří mi pomohli s přípravou a realizací této práce. Především vedoucímu práce Tomáši Vaňkovi, Jiřímu Skálovi, Jiřímu Kovandovi, oponentu práce Borisu Ondreičkovi, konzultace práce Václavu Magidovi. Dále Kláře Švandové, Báře Švehlákové, Martině Houlíkové, Šimonovi, Jindrovi, Vojtěchu Jasanskému, Štěpánu Dlouhému, Dominikovi, Sercanovi, Jozefovi Mrvovi a dalším.